

R O M Â N I A
ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

Decizia nr. 9/2023

Dosar nr. 2545/1/2022

Pronunțată în ședință publică astăzi, 13 februarie 2023

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 245 din 24 martie 2023

Andrei Claudiu Rus - președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Leontina Șerban - judecător la Secția penală
Elena Barbu - judecător la Secția penală
Lucia Tatiana Rog - judecător la Secția penală
Anca Mădălina Alexandrescu - judecător la Secția penală
Ana Hermina Iancu - judecător la Secția penală
Maricela Cobzariu - judecător la Secția penală
Rodica Aida Popa - judecător la Secția penală
Ilie Iulian Dragomir - judecător la Secția penală

S-a luat în examinare sesizarea formulată de către Curtea de Apel Brașov - Secția penală prin încheierea de ședință de la data de 16 noiembrie 2022, pronunțată în Dosarul nr. 1.802/62/2019, prin care s-a solicitat, în baza art. 476 alin. (1) din Codul de procedură penală raportat la art. 475 din Codul de procedură penală, pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarelor chestiuni de drept:

" Dacă unitatea militară - spital militar este autoritate publică sau instituție publică, iar în cazul în care este instituție publică, dacă o instituție publică - unitate miliară - poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care prevăd subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public."

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost constituit conform prevederilor art. 476 alin. (6) raportat la art. 473 alin. (8) din Codul de procedură penală și art. 36 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu completările ulterioare.

Ședința este prezidată de către președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, domnul judecător Andrei Claudiu Rus.

La ședința de judecată participă domnul Florin Nicușor Mihalache, magistrat-asistent în cadrul Secțiilor Unite, desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 38 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu completările ulterioare.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Ecaterina Nicoleta Eucarie, procuror în cadrul Secției judiciare a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Magistratul-asistent a prezentat referatul cauzei, arătând că s-a depus, la dosar, raportul întocmit de către judecătorul-raportor, acesta fiind comunicat părților, potrivit dispozițiilor art. 476 alin. (9) din Codul de procedură penală.

Totodată, a învederat că, urmare a solicitărilor formulate în temeiul art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, au fost transmise puncte de vedere de către curțile de apel, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara și Facultatea de Drept din cadrul Universității București.

Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, domnul judecător Andrei Claudiu Rus, a acordat cuvântul în dezbateri.

Reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta

Eucarie, având cuvântul referitor la chestiunile de drept supuse dezlegării, în temeiul art. 475-477 din Codul de procedură penală, a susținut că, în cauză, nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală.

Astfel, doamna procuror a precizat că din analiza încheierii rezultă că instanța care a formulat sesizarea este una dintre instanțele prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv Curtea de Apel Brașov - Secția penală, iar cauza se află în ultimul grad de jurisdicție, situație în raport cu care prima condiție de admisibilitate, referitoare la titularul sesizării, este îndeplinită.

Totodată, reprezentantul Ministerului Public a precizat că, aparent, soluționarea pe fond a cauzei depinde de soluționarea chestiunii de drept.

Însă, cu privire la condiția privind existența unei veritabile chestiuni de drept, care să necesite o dezlegare cu valoare de principiu din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție, reprezentantul Ministerului Public a apreciat că nu este îndeplinită întrucât sesizarea nu prezintă un grad de dificultate care să necesite intervenția instanței supreme prin pronunțarea unei hotărâri prealabile.

De altfel, în opinia reprezentantului Ministerului Public, instanța de trimitere avea suficiente repere pentru a desluși situația premisă și a stabili dacă Spitalul UM-SM are sau nu calitatea necesară pentru a fi tras la răspundere penală pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție (luare de mită, abuz în serviciu).

De asemenea, a precizat că, prin mai multe decizii, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a stabilit că scopul unei asemenea proceduri este de a da dezlegări asupra unor probleme veritabile și dificile de drept. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție conform art. 475 din Codul de procedură penală trebuie efectuată doar în situația în care, în cursul soluționării unei cauze penale, se pune problema interpretării și aplicării unor dispoziții legale neclare, echivoce, care ar putea da naștere mai multor soluții. Interpretarea urmărește cunoașterea înțelesului exact al normei, clarificarea sensului și scopului acesteia, așa încât procedura prealabilă nu poate fi folosită în cazul în care aplicarea corectă a dreptului se impune într-un mod atât de evident, încât nu lasă loc de îndoială cu privire la modul de soluționare a întrebării adresate.

Totodată, doamna procuror a precizat că, în acest context, calitatea unui spital militar, fie el chiar și unitate militară, se desprinde cu ușurință în raport cu jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală în ceea ce privește interpretarea și aplicarea art. 175 din Codul penal prin raportare la art. 176 din același cod (Decizia nr. 37/2022) sau cu privire la art. 135 din Codul penal (Decizia nr. 1/2016).

Cu privire la fondul sesizării, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că unitatea militară - spital militar este instituție publică în sensul dispozițiilor art. 135 din Codul penal, iar o instituție publică - unitate militară nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită ori abuz în serviciu, întrucât nu poate avea atribuții de serviciu, ea fiind doar beneficiara exercitării unor atribuții de serviciu, situație în care nu îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a avea calitatea de subiect activ al acestor infracțiuni.

Pentru a fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, între funcționarul public și una din unitățile menționate la art. 175 din Codul penal (sau la art. 145 din Codul penal anterior) trebuie să existe anumite raporturi, precum cele de muncă, de numire ori de investire într-o funcție, ceea ce nu se regăsește în situația persoanei juridice.

De altfel, nici în convențiile internaționale sau europene privind combaterea corupției nu se face vreo referire la răspunderea instituției publice ca autor al infracțiunilor de luare de mită sau abuz în serviciu, reglementările vizând incriminarea faptelor comise de funcționari, agenți publici, criteriile fiind aplicabile exclusiv persoanelor fizice.

Totuși, persoana juridică poate comite orice faptă de corupție în calitate de instigator sau complice, în situația în care sunt îndeplinite și celelalte condiții prevăzute de lege pentru existența acestor forme de participare penală.

În raport cu aceste considerente, reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie, a apreciat că nu sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate ale sesizării formulate de Curtea de Apel Brașov - Secția penală, solicitând respingerea acesteia ca inadmisibilă.

Constatând că nu sunt întrebări de formulat din partea membrilor completului, președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a declarat dezbaterile închise, iar Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a reținut dosarul în pronunțare asupra problemei de drept supuse dezlegării.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNEI CHESTIUNI DE DREPT ÎN
MATERIE PENALĂ,

deliberând asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin încheierea de ședință din data de 16 noiembrie 2022, pronunțată în Dosarul nr. 1.802/62/2019, care are ca obiect soluționarea apelului declarat de către Parchetul de pe lângă Tribunalul Brașov împotriva Sentinței penale nr. XX din data de 19 ianuarie 2022 pronunțate de Tribunalul Brașov în Dosarul penal nr. YY, Curtea de Apel Brașov - Secția penală a sesizat, în temeiul art. 475 din Codul de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

" Dacă unitatea militară - spital militar este autoritate publică sau instituție publică, iar în cazul în care este instituție publică, dacă o instituție publică - unitate miliară - poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care prevăd subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public."

II. Expunerea succintă a cauzei

Prin Sentința penală nr. 6/S a Tribunalului Brașov, dată în Dosarul nr. YY, s-a dispus, printre altele, în baza art. 16 lit. b) teza I din Codul de procedură penală, achitarea inculpatului persoană juridică UM-SM pentru infracțiunile de luare de mită în formă continuată, prevăzută de art. 289 alin. (1) din Codul penal cu aplicarea art. 35 alin. (1) din același cod (48 acte materiale), și abuz în serviciu în formă continuată, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal cu aplicarea art. 35 alin. (1) din același cod (35 acte materiale).

Pentru a dispune astfel, prima instanță a reținut următoarele:

Cu privire la situația de fapt, prin actul de sesizare s-a reținut că în perioada decembrie 2013-noiembrie 2015, prin intermediul mai multor angajați (medici și asistente medicale), inculpatul persoană juridică UM-SM ar fi solicitat unui număr de 48 de pacienți care au fost operați în această unitate spitalicească fie să își achiziționeze din fonduri proprii instrumentar medical necesar intervențiilor chirurgicale, fie să efectueze donații în bani către spital, fie ambele. S-a mai reținut că, prin intermediul angajatului său, medicul MMO, nu s-ar fi asigurat respectarea dispozițiilor legale în ceea ce privește asigurarea gratuită a instrumentarului medical necesar intervențiilor chirurgicale pentru 35 de pacienți operați în perioada decembrie 2013-decembrie 2014 în spital, vătămând drepturile acestor pacienți și cauzându-le o pagubă egală cu contravaloarea instrumentelor medicale achiziționate de către aceștia din fonduri proprii.

Probatoriul administrat în cauză a relevat că actul medical nu a fost condiționat de plata vreunei donații de către pacienți pentru realizarea actului medical. Opțiunea a aparținut pacienților, iar efortul financiar făcut de aceștia s-a regăsit în prestația medicală realizată pentru ei în cadrul instituției spitalicești. Banii obținuți din donații au fost folosiți în integralitate în cadrul spitalului exclusiv în scop medical, pentru amenajarea secției, pentru achiziția de câmpuri sterile de unică folosință sau pentru achiziția instrumentarului specific intervenției.

În aceste condiții, instanța de fond a apreciat că, în cauză, nu poate fi vorba de infracțiunea de luare de mită. Banii plătiți de pacienți pentru instrumentarul folosit în cadrul intervențiilor chirurgicale (electrocauter, câmp steril sau alte asemenea cheltuieli medicale) au fost destinați exclusiv actului medical, în propriul interes al pacienților, aceste sume de bani au reprezentat doar o mică parte din costul intervenției, nu a existat o pretindere sau o primire de bani, fiecare pacient a avut posibilitatea să aleagă fără a exista vreo constrângere sau condiționare dacă este dispus să efectueze o plată în favoarea sa, sumele de bani nu au fost primite de medic sau de spital, ci de fiecare pacient care a beneficiat prin prestația medicală de suma efectiv plătită.

Luarea de mită, așa cum este prevăzută de art. 289 din Codul penal, are ca element material pretinderea, primirea sau acceptarea promisiunii de bani sau alte foloase. Cerințele esențiale constau în aceea că banii sau foloasele nu trebuie să i se cuvină funcționarului public în mod legal, iar actul de îndeplinire, neîndeplinire sau urgentare a îndeplinirii să intre în îndatoririle de serviciu ale acestuia. În speță, sumele de bani solicitate pacienților pentru achiziționarea unor consumabile au fost folosite, ulterior, tot în beneficiul acestora.

De asemenea, art. 190 alin. (5) lit. a) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății prevedea faptul că spitalele publice pot realiza venituri suplimentare din donații și sponsorizări. Astfel, pacienții Spitalului UM-SM au încheiat în mod benevol un contract de donație cu instituția, prin care ofereau suma de 200 de lei, finanțarea instituției făcându-se cu respectarea dispozițiilor legale. Prin această metodă de finanțare, pacienții au putut beneficia, cu ajutorul materialelor sterile de unică folosință, de un serviciu medical superior, care prezenta o siguranță mai mare pentru sănătate decât dacă s-ar fi folosit dotările deja existente ale spitalului. În aceste condiții, se poate admite că a existat o pretindere a unor sume de bani pentru îndeplinirea unor atribuții de serviciu ale medicilor, însă nu există un folos necuvenit, nici pentru medici și nici pentru spital, element fără de care lipsește o trăsătură esențială a infracțiunii, aceea de a fi prevăzută de legea penală.

Referitor la neasigurarea instrumentarului medical, instanța de fond a reținut că Spitalul UM-SM și medicul MMO au pus la dispoziția pacienților serviciul medical posibil la epoca faptelor, chiar dacă pacienților li s-a pus în vedere că pot fi operați dacă suportă contravaloarea electrocauterului, întrucât procedura medicală oferită nu a fost contrară scopului pentru care a fost instituită; fiecare pacient a păstrat în prealabil dreptul de opțiune, de a se opera la alt spital dacă nu era de acord cu posibilitățile medicale oferite la epoca faptelor de spital. Prin urmare, s-a constatat inexistența conduitei omisive ce face obiectul acuzației.

În plus, în ceea ce privește calitatea de subiect activ al infracțiunilor pentru care s-a dispus trimiterea în judecată a Spitalului UM-SM, în sentința pronunțată s-a arătat că, potrivit art. 135 din Codul penal, pe lângă condiția personalității juridice, o altă condiție este reprezentată de capacitatea penală. Potrivit dispozițiilor acestui text de lege, statul și autoritățile publice sunt excluse de plano, în timp ce instituțiile publice nu răspund penal pentru săvârșirea infracțiunilor în exercitarea unor activități ce nu pot forma obiect al domeniului privat. Și astfel, pe baza acestui criteriu, se disting infracțiuni pentru care aceste instituții răspund penal sau infracțiuni pentru care aceste instituții nu răspund.

Instituțiile publice sunt persoane juridice care desfășoară activități excluse inițiativei private, ceea ce înseamnă că nu pot fi desfășurate de persoane fizice și nici de persoane juridice de drept privat.

În speță fiind vorba de un spital, activitatea unei asemenea instituții poate fi reglementată atât în domeniul public, cât și în domeniul privat, însă nu este vorba de orice fel de spital, ci de unul militar, înființat ca o unitate militară, or unitățile militare nu pot fi organizate în domeniul privat. Spitalul nu devine militar doar în caz de război, ci acesta are acest regim și pe timp de pace, perioadă în care este organizat tot ca o unitate militară, cu regulile specifice unui spital care oferă servicii medicale tuturor persoanelor.

Documentele depuse la dosar relevă că Spitalul UM-SM este o unitate militară sanitară cu paturi, care face parte din rețeaua proprie a Ministerului Apărării Naționale și se subordonează Unității Militare XXXX - Direcției Medicale București.

Unitatea spitalicească cunoscută publicului sub denumirea de Spitalul UM-SM face parte din structura organizatorică a rețelei sanitare a Ministerului Apărării Naționale (M.Ap.N.), fiind unitate militară, înființată și funcționând ca spital militar încă din anul 1919, în baza Deciziei ministeriale nr. 40 din 26.01.1919.

Prin urmare, o unitate militară (U.M.) nu este persoană juridică, astfel că nu poate avea calitatea de subiect activ (inculpat, în speță) relativ la săvârșirea niciunei infracțiuni.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 346/2006, Ministerul Apărării Naționale (în subordinea căruia funcționează Spitalul UM-SM) are personalitate juridică și reprezintă în justiție, prin Direcția generală juridică, structurile armatei care nu au personalitate juridică.

Totodată, s-a reținut că, potrivit prevederilor art. 172 alin. (2) din Legea nr. 95/2006, spitalele din rețeaua sanitară proprie a ministerelor și instituțiilor publice, altele decât cele ale Ministerului Sănătății și ale autorităților administrației publice locale, se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de ministerul sau instituția publică respectivă, cu avizul Ministerului Sănătății, spre deosebire de prevederile art. 190 alin. (1) teza I din Legea nr. 95/2006, potrivit cărora spitalele publice sunt instituții publice finanțate integral din venituri proprii și funcționează pe principiul autonomiei financiare.

Unitatea militară (nu spitalul) nu este persoană juridică, deci nu este titulară de drepturi și obligații și ca atare nu poate fi subiect activ al unei infracțiuni.

Din perspectiva statutului său de unitate militară, ca structură subordonată Direcției Medicale a M.Ap.N., Spitalul UM-SM nu are personalitate juridică proprie, ceea ce reprezintă un impediment absolut în calea angajării răspunderii

penale.

Unității militare sanitare i s-a atribuit indicativul de Unitate Militară XXXX în conformitate cu ordinul R3M Stat major nr. O.M. 0030288/09.02.1959, conform Adresei 00654 din 21.02.1959. Unitatea Militară XXXX este condusă de un comandant, ofițer în activitate cu grad de colonel, numit prin ordin al ministrului apărării naționale, la propunerea șefului Direcției Medicale București. Prin urmare, un spital militar nu va putea funcționa în domeniul privat, din această cauză Spitalul UM-SM nu are capacitate juridică și prin urmare nu poate fi tras la răspundere penală.

Împotriva acestei soluții a formulat apel Parchetul de pe lângă Tribunalul Brașov, care a susținut, printre alte motive, că Spitalul UM-SM poate răspunde penal, precizând că, indiferent dacă se autointitulează doar UM XXXX, este persoană juridică, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (3) din Codul civil, acesta fiind sediul materiei în lipsa unor dispoziții speciale ale legislației penale.

Spitalul UM-SM este titular de drepturi și obligații civile, încheind contracte civile cu diverse instituții ori persoane: furnizorii de utilități, Casa Asigurărilor de Sănătate a Apărării, Ordinii Publice, Siguranței Naționale și Autorității Judecătorești (OPSNAJ), furnizori de medicamente și instrumentar medical etc. De asemenea, Spitalul UM-SM a încheiat și numeroase contracte de donație, în calitate de donatar, cu pacienții spitalului.

De asemenea, s-a menționat că, potrivit dispozițiilor art. 188 din Codul Civil, sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187.

Spitalul UM-SM este o organizație legal înființată și îndeplinește toate condițiile prevăzute la art. 187 din Codul civil, respectiv să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.

De asemenea, Parchetul a susținut că Spitalul UM-SM întrunește toate elementele de identificare a persoanei juridice, elemente prevăzute de art. 225, 226, 227 și 230 din Codul civil, respectiv naționalitate, denumire, sediu și chiar cod fiscal - Spitalul UM-SM.

La termenul de la data de 9 noiembrie 2022, Curtea de Apel Brașov a pus în discuție necesitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru a pronunța o hotărâre prin care să se dea o rezolvare de principiu următoarelor chestiuni de drept:

" Dacă unitatea militară - spital militar este autoritate publică sau instituție publică, iar în cazul în care este instituție publică, dacă o instituție publică - unitate militară - poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care prevăd subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public."

Prin încheierea de ședință de la data de 16 noiembrie 2022, Curtea de Apel Brașov - Secția penală a dispus, în temeiul art. 475 din Codul de procedură penală, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea acestei chestiuni de drept.

III. Opinia completului care a dispus sesizarea și punctele de vedere exprimate de procuror și inculpatul B.L.

III.1. Cu privire la admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție

Curtea de Apel Brașov - Secția penală a apreciat că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală pentru a se dispune sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile.

III.2. Cu privire la chestiunea de drept ce formează obiectul sesizării

Instanța de apel a apreciat că se impune clarificarea naturii juridice a unei astfel de entități - unitate medicală ce funcționează în cadrul Ministerului Apărării Naționale, întrucât, potrivit art. 135 alin. (1) din Codul penal, autoritățile publice nu răspund penal, în timp ce instituțiile publice răspund doar pentru fapte săvârșite în exercitarea activităților care pot face și obiectul domeniului privat, iar în cazul infracțiunilor de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, nu poate fi subiect activ nemijlocit - autor decât o persoană având calitatea de funcționar public sau funcționar. Cu alte cuvinte, întrebarea care se pune este aceea a posibilității ca o persoană juridică să se circumscrie noțiunii de funcționar public, potrivit definiției date de art.

175 din Codul penal, sau de funcționar, categorie la care se referă dispozițiile art. 308 alin. (1) din Codul penal cu trimitere la faptele prevăzute de art. 289 și art. 297 din Codul penal și care se comit în legătură cu modalitatea de îndeplinire sau neîndeplinire a unor îndatoriri/atribuții de serviciu.

Prevederile legale de interes în cauză sunt cele de la art. 240 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, unde se arată că, în aplicarea dispozițiilor art. 135 din Codul penal, prin autorități publice se înțelege autoritățile prevăzute în mod expres în titlul III, precum și la art. 140 și art. 142 din Constituția României, republicată.

În titlul III, capitolul 5 al Constituției, în cadrul secțiunii 1 cu denumirea marginală "Administrația publică centrală de specialitate", legiuitorul constituant a inclus în cadrul acestei categorii, printre altele, forțele armate. Astfel, potrivit art. 118 din Constituție:

" (1) Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii.

(2) Structura sistemului național de apărare, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare, precum și statutul cadrelor militare se stabilesc prin lege organică.

(3) Prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și celorlalte componente ale forțelor armate stabilite potrivit legii."

Potrivit art. 1 alin. (2) din Legea nr. 346/2006, Ministerul Apărării Naționale este format din structuri centrale, structuri și forțe subordonate acestora, iar art. 2 prevede că "Sistemul de structuri centrale, structuri și forțe ale Ministerului Apărării Naționale constituie Armata României, denumită în continuare armata." În continuare, art. 7 alin. (1) lit. a) din lege prevede că Statul Major al Apărării face parte din structurile centrale ale M.Ap.N., în timp ce la art. 8 alin. (2) și (3) se arată că Direcția medicală, aflată în subordinea Statului Major al Apărării, este asimilată structurilor centrale ale Ministerului Apărării Naționale. În fine, art. 13 alin. (4) din aceeași lege prevede că Statul Major al Apărării, prin Direcția medicală, are în subordine spitalele militare. Acestea din urmă sunt, așadar, componente ale unei structuri centrale a M.Ap.N., și, pe cale de consecință, intră în ceea ce Legea nr. 346/2006 denumește a fi Armata României.

Prin prisma acestor dispoziții normative, Curtea de Apel Brașov a apreciat că spitalele militare, ca unități incluse în categoria armatei, destinate a servi în primul rând nevoilor medicale ale personalului militar, în raport cu împrejurarea că structurile armatei sunt chemate să exercite prerogative de putere publică la nivelul statului, par a întruni toate condițiile pentru a fi considerate autorități publice.

În situația în care aceste entități ar fi considerate doar instituții publice, înființate de către autoritățile statului cu scopul de a presta servicii publice medicale, instanța a apreciat că nu ar putea fi încadrate în categoria funcționarilor publici sau a funcționarilor simpli, ca autori ai unor fapte prevăzute de art. 289 alin. (1) din Codul penal sau art. 297 alin. (1) din Codul penal, întrucât persoana juridică nu poate avea atribuții de serviciu, ea fiind în realitate cea care încredințează persoanei fizice ce își desfășoară activitatea în cadrul acesteia exercitarea unor asemenea îndatoriri de serviciu. De asemenea, s-a apreciat că aceste entități nu pot fi încadrate în categoria funcționarilor vizați de dispozițiile art. 308 alin. (1) din Codul penal, întrucât persoanele juridice nu pot exercita însărcinări în serviciul unei persoane fizice prevăzute de art. 175 alin. (2) din Codul penal ori în cadrul altei persoane juridice.

Dispozițiile art. 135 din Codul penal se referă la infracțiuni săvârșite în realizarea obiectului de activitate, în interesul sau în numele persoanei juridice, dispozițiile art. 175 din Codul penal fac vorbire de atribuții și responsabilități, de exercitarea unor funcții publice sau a unui serviciu de interes public de către o persoană, fără vreo distincție între persoane fizice sau persoane juridice, iar dispozițiile art. 289 alin. (1) și ale art. 297 alin. (1) din Codul penal impun, ca situație premisă, îndeplinirea/neîndeplinirea unor îndatoriri/atribuții de serviciu ale funcționarului public, fără a lăsa să se înțeleagă dacă acesta poate fi doar o persoană fizică sau poate fi și o persoană juridică.

Această chestiune nu a fost lămurită de jurisprudența relevantă în materie, în timp ce în doctrină au fost exprimate opinii divergente în legătură cu posibilitatea ca persoana juridică să fie autor al unor infracțiuni de corupție sau de serviciu (Mihail Udroui - Sinteze de drept penal. Partea specială, Gh. Ivan - Explicațiile noului Cod penal, Gh. Diaconescu, C. Duvac - Tratat de drept penal. Partea specială sunt în sensul că persoana juridică poate fi subiect activ al infracțiunii de luare de mită; în schimb, C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei - Drept penal II, G. Bodoroncea ș.a. - Codul penal. Comentariu pe articole, A.-R. Trandafir - Răspunderea penală a persoanei juridice exclud ipoteza ca o

persoană juridică să poată comite infracțiuni de serviciu și de corupție în calitate de funcționar public sau funcționar).

Din această perspectivă, problema de drept a cărei lămurire se solicită prezintă dificultăți de interpretare, de natură să creeze premisele apariției unei practici neunitare la nivel național, are caracter de noutate și nu poate fi calificată ca o solicitare de dezlegare pe fond a pricinii.

III.3. Punctele de vedere cu privire la dezlegarea chestiunii de drept exprimate în cauză de reprezentantul Ministerului Public și de inculpatul Spitalul UM-SM

III.3.1. Punctul de vedere al procurorului asupra chestiunii de drept

Reprezentantul Ministerului Public a apreciat că sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție este admisibilă.

III.3.2. Punctul de vedere al intimatului inculpat Spitalul UM-SM

Intimatul-inculpat Spitalul UM-SM, prin apărătorul ales, a apreciat că este admisibilă sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, raportat la criteriile de admisibilitate stabilite de art. 475 din Codul de procedură penală.

Pe fondul problemei de drept, intimatul-inculpat Spitalul UMSM a arătat că Spitalul Militar este o autoritate publică, fiind exceptată de la răspunderea penală. În argumentarea opiniei exprimate au fost invocate prevederile art. 240 din Legea nr. 187/2012, art. 118 din Constituția României, art. 1, 2 și 3 din Legea nr. 346/2006 și Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.110/2009.

Totodată, a precizat că, în situația în care s-ar aprecia că este instituție publică, Spitalul UM-SM nu poate avea calitatea de autor al infracțiunilor pentru care s-a dispus trimiterea în judecată, întrucât funcționarul public este întotdeauna o persoană fizică, cu atribuții și responsabilități de serviciu.

IV. Examenul jurisprudenței în materie

IV.1. Jurisprudența națională relevantă

În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) din Codul de procedură penală cu referire la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor de judecată asupra chestiunii de drept supuse dezlegării.

În urma consultării materialelor transmise de către instanțele de judecată s-a constatat că punctele de vedere nu sunt unitare, fiind identificate mai multe orientări.

Într-o primă orientare se consideră că unitatea militară - spital militar este autoritate publică, situație în care aceasta nu poate răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

În acest sens sunt punctele de vedere exprimate de către curțile de apel Bacău, București (Secția I penală) și Pitești, tribunalele Arad, Constanța, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Neamț, Sălaj, Sibiu și Teleorman, precum și judecătoriile Iași, Suceava și Vâlnu Mare.

Într-o a doua orientare se consideră că unitatea militară - spital militar este instituție publică, iar instituția publică - unitate militară nu poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, deoarece aceste infracțiuni prevăd subiect activ nemijlocit calificat, respectiv funcționar sau funcționar public.

În acest sens sunt puncte de vedere exprimate de către curțile de apel București (Secția a II-a penală), Galați și Oradea (și instanțele arondate), tribunalele Alba, Brăila, Caraș-Severin, Ilfov și Vaslui, precum și judecătoriile Buhuși, Craiova, Dorohoi, Lugoj, Moinești și Săveni.

Într-o a treia opinie se consideră că unitatea militară - spital militar este instituție publică, iar o instituție publică, chiar și unitate militară, poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal.

În acest sens s-au exprimat Curtea de Apel Timișoara, tribunalele București, Dolj, Iași, Ilfov, Suceava și Timiș, precum și judecătoriile Botoșani, Brăila, Fălticeni și Onești.

IV.2. Jurisprudența relevantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție

IV.2.1. Din perspectiva hotărârilor obligatorii, menite să asigure unificarea practicii judiciare, au fost identificate mai multe hotărâri, care, deși nu tratează problema de drept, pot să prezinte semnificație sub aspectul chestiunii ce formează obiectul întrebării prealabile, respectiv:

- Decizia nr. 20/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 766 din 22 octombrie 2014, prin care s-a stabilit că expertul tehnic judiciar este funcționar public în conformitate cu dispozițiile art. 175 alin. (2) teza întâi din Codul penal;

- Decizia nr. 18/2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 545 din 11 iulie 2017, prin care s-a stabilit că, în sensul legii penale, funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este funcționar public, în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal;

- Decizia nr. 37/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1031 din 24 octombrie 2022, prin care s-a statuat că persoana care deține o funcție de conducere în cadrul unui partid politic nu are calitatea de funcționar public, potrivit dispozițiilor art. 175 alin. (1) lit. b) teza a II-a și ale art. 175 alin. (2) din Codul penal.

IV.2.2. În ceea ce privește deciziile de speță, în urma examenului de jurisprudență efectuat a fost identificată Decizia penală nr. 386/A din 7 noiembrie 2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția penală, prin care s-a arătat că "funcționar public, în sensul legii penale, nu poate fi decât o persoană fizică, iar nu și una juridică () societatea profesională cu răspundere limitată (SPRL) și întreprinderea unipersonală cu răspundere limitată nu reprezintă altceva decât forme de exercitare a profesiei de către practicienii în insolvență, persoane fizice. Se observă, astfel, că doar inculpatul () avea calitatea de funcționar public asimilat, iar nu și inculpata persoană juridică (...) I.P.U.R.L., care este societatea profesională în care primul a înțeles să își exercite profesia de lichidator, în calitate și de coordonator al activității acesteia. Așadar, neavând calitatea de funcționar public cerută subiectului activ de art. 297 C. pen., respectiv de art. 246 C. pen. (1969), persoana juridică () I.P.U.R.L. nu poate fi autor al infracțiunii de abuz în serviciu, ci, cel mult, complice, dar numai în situația în care sunt îndeplinite și celelalte condiții prevăzute de legea penală pentru existența acestei forme de participare penală".

IV.3. Jurisprudența relevantă a Curții Constituționale

În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Constituționale a României a fost identificată Decizia nr. 781/2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 184 din 28 februarie 2018, prin care s-a statuat că "pentru ca o persoană să fie considerată funcționar public în sensul textului de lege menționat este suficient ca aceasta să își desfășoare activitatea în cadrul unei persoane juridice al cărei obiect de activitate constă în prestarea unui serviciu de interes public și care este supusă controlului și supravegherii unei autorități publice, nefiind necesar ca pentru fiecare dintre aceste persoane să fie menționate, în cuprinsul actului normativ, dispoziții exprese prin care se exercită controlul sau supravegherea (paragraful 21)".

IV.4. Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului

În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului nu au fost identificate hotărâri relevante privind problema de drept analizată.

V. Punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la problema de drept ce formează obiectul sesizării

Prin punctul de vedere transmis, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că sesizarea formulată nu îndeplinește cerințele referitoare la existența unei veritabile chestiuni de drept care să necesite o dezlegare cu valoare de principiu din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție, sesizarea neprezentând gradul de dificultate necesar care să permită intervenția instanței supreme prin pronunțarea unei hotărâri prealabile, întrucât instanța de trimitere avea suficiente repere pentru a desluși situația premisă și a stabili dacă Spitalul UM-SM poate fi sau nu tras la răspundere penală pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție (luare de mită, abuz în serviciu).

De asemenea, a precizat că, prin mai multe decizii, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie

penală a stabilit că scopul unei asemenea proceduri este de a da dezlegări asupra unor probleme veritabile și dificile de drept. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție conform art. 475 din Codul de procedură penală trebuie efectuată doar în situația în care, în cursul soluționării unei cauze penale, se pune problema interpretării și aplicării unor dispoziții legale neclare, echivoce, care ar putea da naștere mai multor soluții. Interpretarea urmărește cunoașterea înțelesului exact al normei, clarificarea sensului și scopului acesteia, așa încât procedura prealabilă nu poate fi folosită în cazul în care aplicarea corectă a dreptului se impune într-un mod atât de evident încât nu lasă loc de îndoială cu privire la modul de soluționare a întrebării adresate.

Cu privire la fondul sesizării, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că unitatea militară - spital militar este instituție publică în sensul art. 135 din Codul penal, iar o instituție publică - unitate militară nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită ori abuz în serviciu, întrucât nu poate avea atribuții de serviciu, ea fiind doar beneficiara exercitării unor atribuții de serviciu, situație în care nu îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a avea calitatea de subiect activ al acestor infracțiuni.

Pentru a fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, între funcționarul public și una din unitățile menționate la art. 175 din Codul penal (sau în art. 145 din Codul penal anterior) trebuie să existe anumite raporturi, precum cele de muncă, de numire ori de investire într-o funcție, ceea ce nu se regăsește în situația persoanei juridice.

Totuși, persoana juridică poate comite orice faptă de corupție în calitate de instigator sau complice, în situația în care sunt îndeplinite și celelalte condiții prevăzute de lege pentru existența acestor forme de participare penală.

VI. Opinia specialiștilor consultați

În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală a fost solicitată specialiștilor în drept penal opinia asupra chestiunii de drept supuse examinării.

Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Drept - Centrul de cercetări în Științe penale, cu privire la prima chestiune de drept supusă dezlegării, a arătat că, potrivit dispozițiilor legale care reglementează noțiunile de autoritate publică și instituție publică (titlul III din Constituția României, art. 2, 3, 5 și 51 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ și art. 1 din Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale), unitatea militară, inclusiv unitatea militară - spital militar, este o structură aflată în subordinea Ministerului Apărării Naționale. Cum Ministerul Apărării Naționale este autoritate publică, unitatea militară, precum și orice alte structuri aflate în subordonarea Ministerului Apărării Naționale sunt instituții publice.

Referitor la a doua chestiune de drept supusă dezlegării s-a apreciat că unitatea militară - instituție publică nu poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, întrucât pentru existența acestora este necesar ca subiectul activ să fie calificat (funcționarul sau funcționarul public).

Universitatea București - Facultatea de Drept a susținut că unitatea militară - spital militar este instituție publică, în sensul art. 135 din Codul penal, iar o instituție publică - unitate militară nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită ori abuz în serviciu, întrucât nu îndeplinește condițiile cerute de lege privind existența acestora.

Astfel, în ceea ce privește prima chestiune supusă dezlegării, respectiv dacă spitalul militar este autoritate publică sau instituție publică, s-a arătat că, potrivit dispozițiilor legale relevante, noțiunea de "autoritate publică" este o noțiune penală autonomă, având o definiție proprie, specifică art. 135 din Codul penal, mai restrânsă față de cele din dreptul public general, orice alte definiții din legile speciale fiind inaplicabile. În acest sens este și Decizia nr. 37/2022, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

Potrivit Constituției României, autorități publice sunt doar cele prevăzute în mod expres în titlul III ori în art. 140 sau 142 din legea fundamentală. Cum spitalul militar nu este indicat nici măcar generic în Constituția României, acesta nu poate fi autoritate publică în sensul legii penale.

În ceea ce privește a doua chestiune de drept supusă dezlegării s-a arătat că, încă de la primele studii, în literatura de specialitate s-a considerat că persoana juridică nu poate să fie subiect al infracțiunilor de corupție sau de serviciu săvârșite de către funcționari, întrucât subiectul activ al acestor infracțiuni trebuie să fie calificat, respectiv funcționar sau funcționar public, calitate pe care o instituție publică nu o poate avea.

S-a susținut însă că, în sistemul Codului penal actual, o interpretare largă a noțiunii de "funcționar public asimilat" prevăzută la art. 175 alin. (2) din Codul penal ar permite încadrarea persoanelor juridice în această categorie, întrucât nu există absolut niciun motiv pentru care o persoană juridică să nu poată fi catalogată drept "persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public". Sunt nenumărate situațiile în care persoanele juridice exercită servicii de interes public sub controlul ori supravegherea autorităților publice, în temeiul unor contracte de concesiune, de pildă, ori în ceea ce privește instituțiile de credit.

În același sens, în doctrină s-a susținut că "noua definiție a funcționarului public prevăzută de art. 175 din Codul penal permite ca și o persoană juridică să fie autor al infracțiunii de luare de mită, dacă fapta de luare de mită este comisă în realizarea obiectului său de activitate, în interesul ori în numele persoanei juridice" sau că "nu este exclusă ipoteza ca o persoană juridică să fie autor al infracțiunii de luare de mită (de pildă, în ipoteza în care administratorul judiciar în cadrul unei proceduri de insolvență - funcționar public asimilat - este o persoană juridică)".

În legătură cu acest aspect s-a arătat, invocându-se pozițiile exprimate în doctrină, că, "deși în cazul oricărei persoane juridice, iar nu numai în cazul persoanei juridice practician în insolvență, se poate imagina situația în care organele sale reprezentative ar putea lua, la un moment dat, decizia să pretindă, să primească sau să accepte promisiunea de bunuri sau alte foloase, în numele persoanei juridice (în mod simetric cu decizia pe care persoana juridică ar lua-o să dea mită unui funcționar sau să cumpere influență pentru a ajunge la el), este neîndoielnic faptul că oricare dintre aceste activități pot fi inițiate de persoana juridică sau acceptate de aceasta exclusiv în considerarea uneia sau mai multor atribuții, îndatoriri ale funcționarului/funcționarilor public(i) sau privat(ți) care își desfășoară activitatea în cadrul respectivei persoane juridice; aceasta, deoarece o faptă de corupție nu se poate comite decât în legătură cu un act care intră în competența persoanei fizice care are calitatea de funcționar public sau privat, iar nu cu un act de competența persoanei juridice în care își desfășoară activitatea funcționarul", concluzionând că "în nicio situație persoana juridică nu poate dobândi calitatea de funcționar, public sau privat, cu îndatoriri prevăzute într-un act normativ care face parte din legislația primară sau secundară; prin urmare, nu poate fi pusă în situația de a «încălca» ceea ce nu posedă". Deci, infracțiunea de corupție nu poate fi săvârșită decât în legătură cu un act ce intră în competența funcționarului (public).

Prin urmare, din această perspectivă, chiar dacă s-ar considera că o persoană juridică (fie ea instituție publică, altă persoană juridică de drept public care răspunde penal ori persoană juridică de drept privat) ar putea fi funcționar public în sensul art. 175 alin. (2) din Codul penal, ea nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită sau abuz în serviciu, întrucât nu îndeplinește condiția privind obiectul juridic al acestor infracțiuni, nestabilind relații de serviciu față de o altă entitate și neavând în atribuții acte ce intră în competența funcționarilor publici. Persoana juridică respectivă poate să răspundă penal în calitate de complice sau instigator, deoarece pentru săvârșirea acestor forme de participație nu este necesară îndeplinirea cerințelor prevăzute de lege pentru autor.

VII. Dispoziții legale incidente

Constituția României, titlul III, capitolul V, secțiunea 1 "Administrația publică centrală de specialitate"

" **Art. 116.** - Structura **(1)** Ministerele se organizează numai în subordinea Guvernului."

" **Art. 118.** - Forțele armate **(1)** Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii.

(2) Structura sistemului național de apărare, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare, precum și statutul cadrelor militare se stabilesc prin lege organică.

(3) Prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și celorlalte componente ale forțelor armate stabilite potrivit legii."

Codul penal

" **Art. 135.** - Condițiile răspunderii penale a persoanei juridice **(1)** Persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

(2) Instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face

obiectul domeniului privat.

(3) Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte."

" **Art. 175.** - Funcționar public **(1)** Funcționar public, în sensul legii penale, este persoana care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație:

a) exercită atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești;

b) exercită o funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură;

c) exercită, singură sau împreună cu alte persoane, în cadrul unei regii autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, atribuții legate de realizarea obiectului de activitate al acesteia.

(2) De asemenea, este considerată funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public."

" **Art. 289.** - Luarea de mită **(1)** Fapta funcționarului public care, direct ori indirect, pentru sine sau pentru altul, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase, în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică ori de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta.

(2) Fapta prevăzută în alin. (1), săvârșită de una dintre persoanele prevăzute în art. 175 alin. (2), constituie infracțiune numai când este comisă în legătură cu neîndeplinirea, întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle sale legale sau în legătură cu efectuarea unui act contrar acestor îndatoriri."

" **Art. 297.** - Abuzul în serviciu **(1)** Fapta funcționarului public care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, nu îndeplinește un act sau îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică."

" **Art. 308.** - Infracțiuni de corupție și de serviciu comise de alte persoane **(1)** Dispozițiile art. 289-292, 295, 297-300 și art. 304 privitoare la funcționarii publici se aplică în mod corespunzător și faptelor săvârșite de către sau în legătură cu persoanele care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice prevăzute la art. 175 alin. (2) ori în cadrul oricărei persoane juridice."

Legea apărării naționale a României nr. 45/1994

" **Art. 11.** - Forțele armate cuprind armata, mari unități și unități din subordinea Ministerului de Interne, cele ale serviciilor de informații ale statului și alte formațiuni de apărare armată organizate potrivit legii."

" **Art. 27.** - Armata are în organizare: organele centrale ale Ministerului Apărării Naționale, categoriile de forțe și organele militare teritoriale."

Art. 28. - Organele centrale ale Ministerului Apărării Naționale sunt stabilite prin lege.

Art. 29. - Categoriile de forțe ale armatei sunt: trupele de uscat; aviația și apărarea antiaeriană; marina militară. Ele au în componere state majore, comandamente de armă, mari unități și unități luptătoare, de învățământ și de instrucție, precum și unități și formațiuni de asigurare de luptă și de logistică.

Art. 30. - Organele militare teritoriale au în componere: centre militare zonale, centre militare județene și centre militare ale sectoarelor municipiului București."

Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale

" **Art. 1.** - (...)

(2) Ministerul Apărării Naționale este format din structuri centrale, structuri și forțe subordonate acestora."

" **Art. 3.** - **(1)** Ministerul Apărării Naționale are personalitate juridică și reprezintă în justiție, prin Direcția generală juridică, structurile armatei care nu au personalitate juridică. Structurile ministerului care au personalitate juridică, potrivit legii, pot fi reprezentate în justiție de Direcția generală juridică a Ministerului Apărării Naționale, în condițiile stabilite prin ordin al ministrului apărării naționale."

" **Art. 7.** - **(1)** Structurile centrale ale Ministerului Apărării Naționale, subordonate nemijlocit ministrului apărării naționale, sunt:

- a) Statul Major al Apărării;
- b) Departamentul pentru politica de apărare, planificare și relații internaționale;
- c) Departamentul pentru relația cu Parlamentul și calitatea vieții personalului;
- d) Direcția generală de informații a apărării;
- e) Secretariatul general;
- f) Direcția generală pentru armamente;
- g) Direcția generală management resurse umane;
- h) Corpul de control și inspecție;
- i) Direcția generală financiar-contabilă;
- j) Direcția generală juridică;
- k) Direcția audit intern;
- l) Direcția domenii și infrastructuri;
- m) Direcția informare și relații publice;
- n) Direcția de prevenire și investigare a corupției și fraudelor."

" **Art. 8.** - **(1)** Structurile prevăzute la art. 7 alin. (1) și (2), precum și cele care fac parte din acestea pot avea în componere sau în subordine, după caz, direcții, centre, oficii, agenții, servicii, secții, birouri, compartimente, instituții și unități de învățământ, unități de cercetare-dezvoltare și alte structuri, constituite potrivit criteriilor stabilite prin ordin al ministrului apărării naționale.

(2) Statul Major al Apărării are în subordine, pe lângă tipurile de structuri prevăzute la alin. (1), structura de forțe, Direcția medicală, Universitatea Națională de Apărare «Carol I» și Academia Tehnică Militară «Ferdinand I».

(3) Direcția medicală este asimilată structurilor centrale ale Ministerului Apărării Naționale."

" **Art. 13.** - (.....)

(4) Statul Major al Apărării, prin Direcția medicală, are în subordine spitalele militare, Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială «General doctor aviator Victor Anastasiu» și Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Medico-Militară «Cantacuzino»."

Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății

Art. 169. - (...)

(3) Spitalele se organizează și funcționează, în funcție de regimul proprietății, în:

- a) spitale publice, organizate ca instituții publice;
- b) spitale private, organizate ca persoane juridice de drept privat;

c) spitale publice în care funcționează și secții private."

" **Art. 172. - (1)** Spitalele publice din rețeaua proprie a Ministerului Sănătății se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de Ministerul Sănătății.

(2) Spitalele din rețeaua sanitară proprie a ministerelor și instituțiilor publice, altele decât cele ale Ministerului Sănătății și ale autorităților administrației publice locale, se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de ministerul sau instituția publică respectivă, cu avizul Ministerului Sănătății."

VIII. Opinia judecătorului-raportor cu privire la admisibilitatea sesizării

Opinia judecătorului-raportor a fost în sensul admiterii sesizării formulate, urmând a se statua că spitalul miliar este instituție publică în sensul art. 135 din Codul penal, iar aceasta nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

În urma examinării sesizării formulate de Curtea de Apel Brașov, Secția penală, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, a raportului întocmit de judecătorul-raportor și a problemei ce se solicită a fi dezlegată constată următoarele:

A. Admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție

În conformitate cu dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală: "Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată."

Din examinarea textului legal mai sus enunțat se constată că admisibilitatea unei sesizări formulate în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea, în mod cumulativ, a următoarelor trei condiții:

- să existe o cauză în curs de judecată, iar instanța care a formulat întrebarea să fie investită cu soluționarea ei în ultimă instanță;

- soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării;

- chestiunea de drept supusă analizei să nu fi primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și să nu facă obiectul unui asemenea recurs în curs de soluționare.

Sesizarea instanței de trimitere - Curtea de Apel Brașov - are în vedere lămurirea a două probleme de drept:

- dacă unitatea militară - spital militar este autoritate publică sau instituție publică;

- dacă o instituție publică - unitate miliară - poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care prevăd subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public.

Asupra admisibilității sesizării se constată că prima condiție este îndeplinită deoarece solicitarea de lămurire a problemei de drept invocate aparține unei instanțe investite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, respectiv Curtea de Apel Brașov, pe rolul căreia se află înregistrat Dosarul nr. 1.802/62/2019 ce are ca obiect apelul formulat de Parchetul de pe lângă Tribunalul Brașov împotriva Sentinței penale nr. 6/S din data de 19 ianuarie 2022 pronunțate de Tribunalul Brașov în Dosarul penal nr. 1.802/62/2019.

De asemenea, se constată că este îndeplinită și condiția existenței unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei. Astfel, în raport cu obiectul acuzațiilor formulate, dezlegarea problemei de drept permite stabilirea dacă o atare entitate este exceptată sau nu de la răspunderea penală, respectiv dacă întrunește condițiile prevăzute de lege pentru a avea calitatea de subiect activ, autor, al infracțiunilor de luare de mită și de abuz în serviciu.

Totodată, se constată că problema de drept ce formează obiectul prezentei sesizări prezintă un anumit grad de

dificultate, împrejurare ce rezultă din punctele de vedere diferite comunicate de către instanțe, acestea fiind apte să conducă la o practică neunitară.

De asemenea, din verificările efectuate la nivelul instanței supreme se constată că nu au fost pronunțate hotărâri prealabile sau în recurs în interesul legii de către Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la chestiunea de drept supusă analizei, iar aceasta nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

În acest context, se apreciază că sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală.

B. Cu privire la fondul chestiunii de drept

1. Prima problemă de drept ridicată de instanța de trimitere vizează stabilirea dacă spitalul militar este autoritate publică sau instituție publică, chestiune care are caracter prioritar întrucât implică statuarea dacă o atare entitate este sau nu exceptată de la răspunderea penală.

Potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (1) din Codul penal, cu excepția statului și a autorităților publice, persoana juridică răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, alin. (2) al aceluiași articol prevăzând că instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat.

Noțiunea de "autoritate publică" în sensul art. 135 alin. (1) din Codul penal este definită de art. 240 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, care prevede că "În aplicarea dispozițiilor art. 135 din Codul penal, prin autorități publice se înțelege autoritățile prevăzute în mod expres în titlul III, precum și la art. 140 și 142 din Constituția României, republicată".

Astfel cum s-a statuat prin Decizia nr. 37/2022 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, pe lângă inaplicabilitatea definițiilor date "autorității publice" prin alte acte normative, inclusiv cele incidente în materia dreptului administrativ, noțiunea de "autoritate publică" prevăzută de art. 135 alin. (1) din Codul penal are un caracter mai restrâns decât cel rezultat din dispozițiile art. 176 din Codul penal: "date fiind caracterul autonom al conceptului de «funcționar public» în sensul legii penale și scopul diferit al reglementărilor, definirea «autorităților publice» din perspectiva art. 176 din Codul penal nu poate fi limitată la sensul avut în vedere prin dispozițiile art. 240 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal. Aceste dispoziții raportează noțiunea de «autorități publice» exclusiv la cele prevăzute în mod expres în titlul III din Constituția României și la Curtea de Conturi și Curtea Constituțională strict pentru a determina sfera de aplicare a dispozițiilor art. 135 din Codul penal referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice, iar nu pentru a defini autoritățile publice în sensul legii penale. În consecință, trimiterea din cuprinsul art. 240 din Legea nr. 187/2012 nu intră în sfera de incidență a dispozițiilor art. 37 din Legea nr. 24/2000 referitoare la asigurarea unității terminologice în limbajul normativ, întrucât nu acesta este actul normativ care instituie în materie penală noțiunea de «autoritate publică», ci dispozițiile art. 176 din Codul penal".

În ceea ce privește autoritățile la care fac trimitere dispozițiile art. 240 din Legea nr. 187/2012, în doctrina relevantă în materie (A.R. Trandafir, Răspunderea penală a persoanei juridice, ediția 2, Ed. CH Beck, București, 2021, p. 96 și următoarele) s-a arătat că, în realitate, titlul III din Constituția României prevede patru categorii de autorități publice:

1. autorități publice prevăzute în titlul III din Constituție, al căror regim juridic este prevăzut în același titlu (de exemplu, Parlamentul, cele două camere, Guvernul, Consiliul Legislativ, Consiliul Superior al Magistraturii etc.);

2. autorități publice la care titlul III se referă în mod expres atunci când reglementează alte situații, dar al căror regim este prevăzut în alte titluri [de exemplu, Avocatul Poporului, menționat în art. 65 alin. (2) lit. i) din titlul III din Constituție în legătură cu numirea sa de către Parlament, dar care este propriu-zis reglementat în titlul II; Curtea Constituțională, menționată în art. 80 alin. (1) din titlul III din Constituție în legătură cu validarea rezultatului alegerilor pentru funcția de președinte al României, dar care este reglementată în titlul V; Curtea de Conturi, menționată în art. 73 alin. (3) lit. I), dar reglementată în titlul IV, Autoritatea Electorală Permanentă la care se referă art. 73 alin. (3) lit. a) din Constituție etc.];

3. autorități publice prevăzute în titlul III în mod generic, dar care pot fi identificate prin această denumire, la care se adaugă elementele specifice unității administrativ-teritoriale corespunzătoare (de exemplu, ministerele, instanțele judecătorești, parchetele, consiliile locale etc.);

4. autorități publice a căror înființare este prevăzută în mod expres de titlul III, dar a căror denumire este dată prin alte acte normative (diferitele organe de specialitate organizate în subordinea Guvernului ori a ministerelor și autoritățile

administrative autonome, potrivit art. 116 din Constituție).

S-a arătat că din aceste patru categorii doar autoritățile publice menționate la punctele 1 și 3 sunt prevăzute în mod expres în titlul III din Constituție.

Concluzia este una corectă, întrucât în ceea ce privește autoritățile la care titlul III se referă în mod expres atunci când reglementează alte situații (de exemplu, Curtea Constituțională, Curtea de Conturi), acestea sunt prevăzute în mod distinct în art. 240 din Legea nr. 187/2012, iar autoritățile care se pot organiza în subordinea ministerelor sau a guvernului nu îndeplinesc condiția de a fi "prevăzute în mod expres".

Pornind de la aceste considerente, se constată că în cadrul titlului III capitolul V, secțiunea 1 cu denumirea marginală "Administrația publică centrală de specialitate", art. 116 alin. (1) se referă în mod generic la ministere care "se organizează numai în subordinea Guvernului" și în art. 118 la "forțele armate":

" **(1)** Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii.

(2) Structura sistemului național de apărare, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare, precum și statutul cadrelor militare se stabilesc prin lege organică.

(3) Prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și celorlalte componente ale forțelor armate stabilite potrivit legii."

Deși prevăzute în mod expres (îndeplinind astfel condiția prevăzută de art. 240 din Legea nr. 187/2012), dispozițiile constituționale nu definesc "forțele armate" și nici "armata".

Conform art. 11 din Legea apărării naționale a României nr. 45/1994, forțele armate cuprind armata, mari unități și unități din subordinea Ministerului de Interne, cele ale serviciilor de informații ale statului și alte formațiuni de apărare armată organizate potrivit legii, iar potrivit art. 27 din același act normativ, armata are în organizare: organele centrale ale Ministerului Apărării Naționale, categoriile de forțe și organele militare teritoriale.

Dispoziții similare se regăsesc și în Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale. Astfel, conform art. 1 alin. (2), "Ministerul Apărării Naționale este format din structuri centrale, structuri și forțe subordonate acestora", art. 2 prevăzând că "Sistemul de structuri centrale, structuri și forțe ale Ministerului Apărării Naționale constituie Armata României, denumită în continuare armata".

Potrivit art. 7 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 346/2006, din structurile centrale ale Ministerului Apărării Naționale face parte și Statul Major al Apărării, care are în subordine Direcția medicală [art. 8 alin. (2) și (3) din același act normativ], și, prin această direcție, are în subordine "spitalele militare, Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială «General doctor aviator Victor Anastasiu» și Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Medico-Militară «Cantacuzino»" [art. 13 alin. (4)].

În raport cu aceste reglementări, se constată că noțiunea "armata" prevăzută de art. 118 alin. (1) din Constituție are un caracter generic, armata identificându-se prin structurile care o compun, astfel că dispoziția constituțională nu desemnează o unică autoritate publică. Armata cuprinde organele centrale ale Ministerului Apărării Naționale și, astfel, s-ar putea accepta că și Statul Major al Apărării constituie o autoritate publică care se circumscrie dispozițiilor art. 240 din Legea nr. 187/2012.

Nu aceeași concluzie se impune, însă, în ceea ce privește spitalul militar. Împrejurarea că o atare entitate este subordonată Direcției medicale și Statului Major al Apărării, iar acesta din urmă face parte din structura centrală a Armatei, nu conferă spitalului militar caracterul de autoritate publică, întrucât nu toate structurile din subordinea unei autorități publice sunt, la rândul lor, autorități publice. Aceeași subordonare este prevăzută de art. 13 alin. (4) din Legea nr. 346/2006 și pentru persoane juridice pe care dispozițiile normative le declară în mod expres "instituții publice". În acest sens, se reține că Institutului Național de Medicină Aeronautică și Spațială "General doctor aviator Victor Anastasiu", înființat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 4/2000, este, conform art. 1, o instituție publică cu personalitate juridică, care funcționează sub autoritatea Ministerului Apărării Naționale. Potrivit regulamentului de organizare și funcționare, institutul este unitate militară (art. 29 și următoarele) și, conform art. 3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 4/2000, este condus de un consiliu de conducere și de un director general comandant numit prin ordin al ministrului apărării naționale.

Situația este similară și în cazul Institutului Național de Cercetare-Dezvoltare Medico-Militară "Cantacuzino" înființat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 66/2017 și care, potrivit art. 1 alin. (1), este o instituție de drept public care desfășoară activități de interes strategic în domeniul asigurării protecției intereselor esențiale ale siguranței stării de sănătate a populației, în subordinea Ministerului Apărării Naționale. Institutul "Cantacuzino" are statut de unitate militară și este condus de către un comandant director general, cadru militar activ, numit de către ministrul apărării naționale.

În ceea ce privește situația spitalelor, conform dispozițiilor cu caracter general ale art. 169 alin. (3) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății (capitolul II - "Organizarea și funcționarea spitalelor"), în funcție de regimul proprietății, acestea se organizează și funcționează în: spitale publice, organizate ca instituții publice; spitale private, organizate ca persoane juridice de drept privat; spitale publice în care funcționează și secții private.

Totodată, potrivit art. 172 alin. (1), (2) și (5) din aceeași lege, "Spitalele publice din rețeaua proprie a Ministerului Sănătății se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de Ministerul Sănătății".

Spitalele din rețeaua sanitară proprie a ministerelor și instituțiilor publice, altele decât cele ale Ministerului Sănătății și ale autorităților administrației publice locale, se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de ministerul sau instituția publică respectivă, cu avizul Ministerului Sănătății. (...)

Spitalele din rețeaua autorităților administrației publice locale se înființează și, respectiv, se desființează prin hotărâre a Guvernului, inițiată de instituția prefectului sau consiliul județean, în condițiile legii, cu avizul Ministerului Sănătății.

În mod evident, prin raportare la regimul proprietății, spitalele din rețeaua sanitară proprie a altor ministere decât Ministerul Sănătății, cum sunt și spitalele militare, nu pot fi decât spitale publice, organizate ca instituții publice.

Astfel cum s-a statuat prin Decizia nr. 37/2022, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, instituțiile publice "sunt persoane juridice de drept public înființate de către autoritățile statului, iar statutul de instituție publică poate deriva din chiar conținutul actului normativ prin care persoana juridică este înființată sau din natura activității desfășurate, prin intermediul lor fiind prestate servicii publice către stat sau către populație. Specific instituțiilor publice este faptul că ele sunt înființate de către autoritățile statului, fiind exclusă posibilitatea constituirii lor de către sau la inițiativa particularilor. Dincolo de modul de înființare exclusiv prin lege (în sens larg) sau printr-un act al unei autorități publice, instituțiile publice sunt finanțate de la bugetul de stat, respectiv din fonduri publice. O instituție publică va fi implicit, prin natura ei, de interes public și va presta un serviciu public".

Spitalele militare din rețeaua proprie a Ministerului Apărării Naționale îndeplinesc toate aceste cerințe pentru a fi calificate instituții publice, respectiv sunt înființate de Guvern, prestează un serviciu de interes public către populație (atât militari, cât și civili) și sunt finanțate din fonduri publice (art. 193 și următoarele din Legea nr. 95/2006). Împrejurarea că acestea au statut de unitate militară și sunt conduse de un comandant este fără relevanță din perspectiva analizată, așa cum s-a arătat, existând și alte instituții publice cu același statut.

Suplimentar, este de arătat și faptul că spitalele militare nu s-ar încadra nici măcar în sfera mai largă a noțiunii de "autoritate publică" prevăzute în art. 175 alin. (2) și art. 176 din Codul penal, astfel cum aceasta a fost definită prin Decizia nr. 18/2017 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală: "totalitatea formelor structurale chemate să exercite prerogative de putere publică atât la nivelul statului, cât și la nivelul comunităților locale" sau prin Decizia nr. 37/2022 a aceluiași complet: "pentru definirea autorităților publice în sensul legii penale se impune raportarea la dispozițiile din Constituția României, indiferent dacă autoritățile sunt reglementate în titlul III sau în alte titluri, ori la actele normative prin care sunt înființate persoane juridice și cărora li se atribuie în mod explicit acest statut".

În continuare, se reține că, potrivit art. 135 alin. (2) din Codul penal, instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat. Obiectul de activitate al unui spital militar constă în prestarea de servicii medicale, iar acestea pot face obiectul domeniului privat, astfel că spitalul militar poate răspunde penal pentru infracțiunile comise în exercitarea respectivelor activități.

2. Cea de-a doua parte a întrebării vizează stabilirea dacă o instituție publică poate avea calitatea de subiect activ, autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care au un subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public.

Astfel cum s-a arătat anterior, instituția publică este definită ca persoana juridică de drept public, înființată de către

autoritățile statului, finanțată din fonduri publice și care prestează un serviciu de interes public (Decizia nr. 37/2022 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală).

Ipoteza în discuție implică analiza dacă o atare persoană juridică, care îndeplinește toate condițiile pentru a fi calificată ca instituție publică, poate fi în același timp și funcționar public în sensul art. 175 din Codul penal sau funcționar "privat", potrivit art. 308 din Codul penal.

În mod evident, o instituție publică, ca de altfel orice persoană juridică, nu se poate regăsi în niciuna dintre ipotezele prevăzute de art. 175 alin. (1) din Codul penal pentru funcționarul public, respectiv: nu poate exercita atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești; nu poate exercita o funcție de demnitate publică sau o funcție publică de orice natură și nici atribuții în cadrul unei regii autonome, al altui operator economic sau al unei persoane juridice cu capital integral sau majoritar de stat, legate de realizarea obiectului de activitate al acesteia.

Art. 175 alin. (2) din Codul penal asimilează funcționarului public și persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestuia cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public.

Discuțiile din doctrină, invocate și în încheierea de sesizare, vizează situația funcționarului public asimilat, fiind exprimate opinii în sensul că și o persoană juridică (inclusiv o instituție publică) ar avea o atare calitate, întrucât și aceasta ar putea exercita un serviciu de interes public pentru care să fi fost investită de o autoritate publică sau să fie supusă controlului ori supravegherii acesteia cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public. S-a oferit exemplul persoanelor juridice care exercită servicii de interes public sub controlul ori supravegherea autorităților publice în temeiul unor contracte de concesiune sau cel în care administratorul judiciar în cadrul unei proceduri de insolvență este o persoană juridică.

În primul rând, în analiza dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal, trebuie pornit de la voința legiuitorului exprimată în expunerea de motive a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, în care se arată că s-a optat "pentru asimilarea cu funcționarii a persoanelor fizice care exercită o profesie de interes public pentru care este necesară o abilitare specială a autorităților publice și care este supusă controlului acestora (notarii, executorii judecătorești). Deși aceste persoane nu sunt propriu-zis funcționari, ele exercită atribuții de autoritate publică ce le-au fost delegate printr-un act al autorității statale competente și sunt supuse controlului acesteia, ceea ce justifică asimilarea lor cu funcționarii".

Se constată, așadar, că, în privința persoanelor care pot avea calitatea de funcționar public asimilat, voința legiuitorului este clară, neechivocă, acestea fiind persoanele fizice ce îndeplinesc în mod cumulativ două cerințe obligatorii: să exercite un serviciu de interes public și să fie investite cu îndeplinirea respectivului serviciu public de către o autoritate publică sau să exercite serviciul de interes public sub controlul ori supravegherea unei autorități publice. De altfel, este de observat că și în dispozițiile art. 308 alin. (1) din Codul penal, care definesc noțiunea de funcționar "privat", legiuitorul se referă expres la "persoanele fizice prevăzute în art. 175 alin. (2)".

Relevanța expunerii de motive a Legii nr. 286/2009 în definirea noțiunii de funcționar public asimilat este subliniată și de instanța de contencios constituțional în analiza condițiilor de claritate, accesibilitate și previzibilitate a dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal (Decizia nr. 781/2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 184 din 28 februarie 2018). În acest sens s-a statuat că:

" **19.** Condiția prevăzută de art. 175 alin. (2) din Codul penal este îndeplinită, așadar, numai atunci când o autoritate publică poate investi sau supraveghea/controla activitatea persoanei care exercită un serviciu public. Practic, funcționarul public trebuie să aibă o legătură cu autoritatea statală și, așa cum se menționează expres în Expunerea de motive la noul Cod penal, dispozițiile art. 175 alin. (2) «vizează acele persoane care, deși nu sunt propriu-zis funcționari, exercită atribuții de autoritate publică ce le-au fost delegate printr-un act al autorității statale competente și sunt supuse controlului acesteia, ceea ce justifică asimilarea lor cu funcționarii».

20. Curtea observă că, în Expunerea de motive a noului Cod penal, legiuitorul oferă două exemple de persoane care se încadrează în dispozițiile art. 175 alin. (2) din Codul penal, și anume notarii publici (Legea notariilor publici și a activității notariale nr. 36/1995) și executorii judecătorești (Legea nr. 188/2000 privind executorii judecătorești). Referindu-se la această categorie de persoane asimilate funcționarilor publici, legiuitorul precizează că, «deși aceste persoane nu sunt propriu-zis funcționari publici, ele exercită atribuții de autoritate publică, ce le-au fost delegate printr-un act al autorității statale competente, și sunt supuse controlului acesteia»."

Totodată, s-a arătat că, "pentru ca o persoană să fie considerată funcționar public în sensul textului de lege menționat, este suficient ca aceasta să își desfășoare activitatea în cadrul unei persoane juridice al cărei obiect de activitate constă în prestarea unui serviciu de interes public și care este supusă controlului și supravegherii unei autorități publice, nefiind necesar ca pentru fiecare dintre aceste persoane să fie menționate, în cuprinsul actului normativ, dispoziții exprese prin care se exercită controlul sau supravegherea (paragraful 21)".

Concluzia anterioară rezultă și din jurisprudența cu caracter obligatoriu a instanței supreme, respectiv Decizia nr. 18/2017 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin care s-a statuat că funcționarul bancar, angajat al unei societăți bancare cu capital integral privat, autorizată și aflată sub supravegherea Băncii Naționale a României, este funcționar public, în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal, dar și din considerentele Deciziei nr. 20/2017 a aceluiași complet pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală: "Prin învestirea pentru realizarea unui serviciu public se înțelege fie acordarea calității din care derivă obligația de a realiza respectivul serviciu de către o autoritate publică (numirea în funcția de notar, autorizarea ca interpret etc.), fie încredințarea realizării serviciului de interes public printr-o decizie a autorității (numirea de către instanța judecătorească a administratorului și lichidatorului judiciar în cadrul procedurii insolvenței ori a expertului tehnic judiciar).

Sunt incluși, așadar, particularii care primesc gestiunea unui serviciu public național sau local, economic sau sociocultural, devenind, astfel, de utilitate publică. Este vorba despre subiecți care își desfășoară activitatea în cadrul persoanelor juridice de drept privat cu scop lucrativ: societăți comerciale care, prin intermediul contractelor administrative, valorifică, în interesul colectivității, naționale sau locale, după caz, bunurile și serviciile publice."

Pe de altă parte, unele dintre persoanele care exercită profesii liberale sunt considerate "funcționari publici", în condițiile art. 175 alin. (2) teza a doua din Codul penal, atunci când, deși funcționează în baza unei legi speciale și nu sunt finanțate de la bugetul de stat, exercită un serviciu de interes public și sunt supuse controlului sau supravegherii unei autorități publice.

Așadar, sunt asimilați funcționarilor publici și persoanele fizice care exercită o profesie de interes public pentru care este necesară o abilitare specială a autorităților publice, așa-numitele profesii liberale. În acest sens se constată că profesiile liberale se organizează și se exercită numai în condițiile legii, ale statutului profesiei și codului deontologic și au statutul unor funcții autonome, care se exercită în birouri sau cabinete ori în cadrul asociațiilor profesionale înființate potrivit legii. Îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 175 alin. (2) din Codul penal trebuie analizată pentru fiecare categorie profesională în concret, pornind de la normele speciale ce îi reglementează statutul.

De asemenea, în jurisprudența relativ recentă a Înaltei Curți, s-a arătat că funcționar public, în sensul legii penale, nu poate fi decât o persoană fizică, iar nu și una juridică. Societatea profesională cu răspundere limitată și întreprinderea unipersonală cu răspundere limitată nu reprezintă altceva decât forme de exercitare a profesiei de către practicienii în insolvență, persoane fizice. Calitatea de funcționar public asimilat nu este dobândită de persoana juridică, ci de persoana fizică ce exercită profesia de lichidator, astfel că, neavând calitatea cerută subiectului activ de art. 297 din Codul penal, respectiv de art. 246 din Codul penal (1969), persoana juridică nu poate fi autor al infracțiunii de abuz în serviciu (Decizia penală nr. 386/A din 7 noiembrie 2017 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția penală).

Ca atare, astfel cum rezultă atât din voința explicită a legiuitorului, cât și din jurisprudența obligatorie a instanței supreme și din deciziile instanței de contencios constituțional, împrejurarea că o persoană juridică prestează un serviciu de interes public pentru care a fost învestită sau este supravegheată/controlată de o autoritate publică nu conduce la reținerea calității sale de funcționar public asimilat, această calitate dobândind-o persoanele fizice ce își desfășoară activitatea în cadrul persoanei juridice.

De altfel, conferirea calității de funcționar public persoanei juridice care îndeplinește condițiile cumulative prevăzute în art. 175 alin. (2) din Codul penal ar conduce, implicit, la concluzia că angajații unei atare persoane sunt funcționari în sensul art. 308 alin. (1) din Codul penal, ceea ce, în mod evident, nu corespunde scopului pentru care legiuitorul a instituit această categorie a funcționarilor publici asimilați.

Nu în ultimul rând, referitor la situația particulară a instituțiilor publice, se constată că este greu de imaginat o situație în care o atare persoană juridică s-ar putea circumscrie dispozițiilor art. 175 alin. (2) din Codul penal. Aceasta ar presupune ca o persoană de drept public înființată de către o autoritate a statului, finanțată din fonduri publice și care prestează un anumit serviciu de interes public, să fie învestită de o autoritate publică să presteze un alt serviciu de interes public decât acela pentru care a fost înființată.

În raport cu considerentele anterioare, concluzia ce se impune este aceea că o instituție publică (ca de altfel orice persoană juridică) nu poate avea calitatea de funcționar public asimilat.

În ceea ce privește calitatea de funcționar se reține că, potrivit dispozițiilor art. 308 alin. (1) din Codul penal, acesta este definit ca persoana care exercită, permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice prevăzute la art. 175 alin. (2) ori în cadrul oricărei persoane juridice.

În mod evident, o instituție publică nu poate exercita însărcinări în serviciul unui funcționar public asimilat [persoane fizice prevăzute la art. 175 alin. (2) din Codul penal] și nici în cadrul unei persoane juridice, astfel că nu s-ar putea încadra în dispozițiile 308 alin. (1) din Codul penal. De altfel, din modul în care textul a fost conceput, acesta se referă exclusiv la persoane fizice întrucât doar acestea pot exercita însărcinări în serviciul unei persoane fizice sau al unei persoane juridice.

Pe de altă parte, distinct de concluziile anterioare, o analiză suplimentară se impune și în raport cu obiectul juridic specific al infracțiunilor de luare de mită și de abuz în serviciu.

Astfel, în cazul infracțiunii prevăzute de art. 289 din Codul penal, obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale ce impun interdicția obținerii unor foloase necuvenite în legătură cu îndatoririle de serviciu, de către un funcționar public, funcționar public asimilat sau un funcționar "privat". Elementul material al laturii obiective constă în pretinderea, primirea ori acceptarea promisiunii de bani sau alte foloase în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle de serviciu ale funcționarului public (asimilat sau privat) sau a unui act contrar acestor îndatoriri.

O persoană juridică (deci și o instituție publică) nu are atribuții de serviciu, ci încredințează îndatoriri de serviciu persoanei fizice ce își desfășoară activitatea în cadrul său, fiind, astfel, doar beneficiara exercitării acestora. Or, infracțiunea de luare de mită se poate comite doar în legătură cu un act de serviciu care intră în atribuțiile funcționarului (respectiv a persoanei fizice care își desfășoară activitatea în cadrul persoanei juridice) și nu cu un act de competență persoanei juridice. Așadar, chiar dacă organele reprezentative ale persoanei juridice ar lua decizia să pretindă, să primească bani ori alte foloase în numele acesteia, faptele nu ar putea fi comise decât în legătură cu atribuții de serviciu ale funcționarului care își desfășoară activitatea în cadrul respectivei persoanei juridice, astfel că nu s-ar putea circumscrie infracțiunii de luare de mită.

Aceeași concluzie se impune și în ceea ce privește infracțiunea de abuz în serviciu prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, care are ca obiect juridic general relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a atribuțiilor de serviciu, iar ca situație premisă existența unor îndatoriri de serviciu prevăzute de lege în exercitarea cărora să se afle funcționarul prevăzut de art. 175 sau de art. 308 alin. (1) din Codul penal, situație în care o persoană juridică nu se poate regăsi, aceasta neputându-se afla în exercitarea unor "atribuții de serviciu".

Prin urmare, dincolo de faptul că o instituție publică (ca de altfel orice altă persoană juridică) nu ar putea avea calitatea de funcționar public, funcționar public asimilat în sensul art. 175 din Codul penal sau funcționar în sensul art. 308 alin. (1) din Codul penal, aceasta nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită sau abuz în serviciu și pentru că nu îndeplinește condiția privind obiectul juridic al acestor infracțiuni. O persoană juridică poate răspunde însă penal în calitate de complice sau instigator, forme de participare pentru care nu este necesară îndeplinirea exigențelor prevăzute de lege pentru autor.

În consecință, pentru argumentele prezentate anterior, Înalta Curte de Casație și Justiție va admite sesizarea formulată de Curtea de Apel Brașov și va stabili că spitalul miliar este instituție publică în sensul art. 135 din Codul penal, iar aceasta nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

D E C I D E:

Admite sesizarea formulată de Curtea de Apel Braşov - Secția penală prin încheierea de ședință de la data de 16 noiembrie 2022, pronunțată în Dosarul nr. 1.802/62/2019, prin care solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a următoarei chestiuni de drept în materie penală:

" Dacă unitatea militară - spital militar este autoritate publică sau instituție publică, iar în cazul în care este instituție publică, dacă o instituție publică - unitate miliară - poate fi subiect activ în calitate de autor al unor infracțiuni de serviciu și de corupție, respectiv infracțiunea de luare de mită, prevăzută de dispozițiile art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal, infracțiuni care prevăd subiect activ nemijlocit calificat, funcționar sau funcționar public",

și stabilește că:

Spitalul miliar este instituție publică în sensul art. 135 din Codul penal, iar aceasta nu poate fi autor al infracțiunilor de luare de mită, prevăzută de art. 289 alin. (1) din Codul penal, și abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 alin. (1) din Codul penal.

Obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, potrivit art. 477 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 13 februarie 2023.

PREȘEDINTELE SECȚIEI PENALE A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
judecător ANDREI CLAUDIU RUS

Magistrat-asistent,
Florin Nicușor Mihalache